

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК:37.013.75

Абдыкулова Р.А.

д.и.н., доцент Кыргызско-Турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

ПАНДЕМИЯ ШАРТЫНДА КЫРГЫЗСТАНДА ОНЛАЙН БИЛИМ БЕРҮҮНҮН МАСЕЛЕЛЕРИ

Пандемиядан улам дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүндө билим берүү онлайн форматка өттү. 2020-жылдын март айынан баштап Кыргызстанда билим берүүнүн бардык тармактарында (мектептер, университеттер) убактылуу онлайн окутуу киргизилди. Бирок көптөгөн маселелер, мисалга студенттин социалдык абалы, интернетке кирүү көйгөйлөрү, географиялык өзгөчөлүк, экономиканын айынан санариптештирүүнүн тоскоолдугу, мугалимдердин сабак өтүүдө интернет технологиясын колдонгусу келбегендиги, онлайн окутуу ыкмаларын толук өздөштүрбөгөндүгү – өлкөнүн онлайн билим берүүгө толук өтүүгө азырынча даяр эмес экенин тастыктады. Изилдөөнүн максаты- Кыргызстандын жогорку окуу жайларында дистанттык/онлайн окутуу маселелерин анализдөө болуп саналат. Изилдөө методдору-компаративдик анализ-синтез жана дедукция методдору пайдаланылды. Изилдөөнүн жыйынтыгы- дүйнөлүк аренада технологиянын өнүгүшү билим берүү системасына да чоң таасирин тийгизгенин көрсөттү. Атүгүл пандемия бүткөнүнө карабастан онлайн билим берүү акырындык менен салттык билим берүүнүн ажырагыс бир бөлүгү катары акырындап кире тургандыгы белгилүү болду. Изилдөөнүн илимий баалуулугу- онлайн билим берүүдөгү кээ бир тоскоолдуктар жана шарттарды иретке келтирүү учурдун талабы жана илим чөйрөсүндө мындай билим берүүнү өздөштүрүү максат кылынышы шарт экендиги маалым болду. Алынган натыйжалардын практикалык мааниси-пандемия токтогонуна карабастан белгилүү өлчөмдө билим берүү системасында онлайн форматты толук өздөштүрүү үчүн окуу куралдары жана көрсөтмөлөрү басып чыгаруу учурдун талабы. Онлайн билим берүү маселесин изилдөөнүн келечеги-өлкөдө мындай форматта билим берүүдөгү кемчиликтерди талдап, алардан арылуу аракети теориялык жана практикалык түрдө жасалышы шарт экени аныкталды.

Негизги сөздөр: онлайн билим берүү; жогорку окуу жайы; пандемия; университет; билим берүү.

ВОПРОСЫ ОНЛАЙН ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ПАНДЕМИИ

По причине пандемии, образование переведено в онлайн-формат во многих странах мира. С марта 2020 года, во все сферы образования (школы, вузы) в Кыргызстане введено временное онлайн-обучение. Однако многие проблемы, например, социальный статус учащихся, проблемы с доступом в Интернет, географические особенности, торможение цифровизации из-за экономики, нежелание учителей использовать интернет-технологии в обучении, неполное владение онлайн-методами обучения, подтвердили, что страна не была готова к полному переходу на онлайн образование. Цель исследования-проанализировать проблемы онлайн обучения в университетах в Кыргызстане. В качестве методов исследования использовались методы сравнительного синтез-анализа и дедукции. В результате исследования выяснилось, что развитие технологий на мировой арене оказало существенное влияние на систему образования. Даже после окончания пандемии стало ясно, что онлайн-образование постепенно станет неотъемлемой частью традиционного образования. Научной ценностью исследования- является необходимость устранения некоторых барьеров и условий в онлайн-образовании, и постановка цели освоить данную форму образования в области науки. Практической значимостью результатов является то, что, несмотря на прекращение пандемии, выпуск учебников и методических пособий для полного освоения онлайн-формата в системе образования остается актуальным. В перспективе изучения онлайн-образования необходимо проанализировать недостатки образования в данном формате на уровне Кыргызстана и попытаться преодолеть их теоретическим и практическим путем.

Ключевые слова: онлайн образование; высшее образование; пандемия; университет; образование.

THE ISSUE OF ONLINE EDUCATION IN KYRGYZSTAN DURING THE GLOBAL PANDEMIC

Due to the pandemic education has been switched to the online format in many countries in the world. Since March 2020, a temporary online training was introduced in all areas of education in Kyrgyzstan. However, many issues—for instance, student's social status, Internet access problems, geographical features, inhibition of digitalization because of the economy, teachers' reluctance to use Internet technology in teaching, incomplete mastery of online teaching methods—have confirmed that the country is not yet ready for the full transition to online education. The purpose of the study is to analyze the problems of distance learning in higher education in Kyrgyzstan. Comparative analysis-synthesis, deduction methods were used as research methods. As a result, the study showed that the development of technology has a significant impact on the education system. Despite the fact that the lockdowns are largely over, online education has become an integral part of everyday learning. The scientific value of given research is tackling social issues, inequalities in online education with the practical significance of publishing textbooks for enabling effective online education. The future of the study is to provide a practical ground for further development, creation of evolving practices in delivering valuable online education to future generations.

Keywords: online education; higher education; pandemic; university; education.

Киришүү. Онлайн билим берүү маселеси жыйырма биринчи кылымга чейин эле абдан актуалдуу болгонун илимий эмгектерден жана тажрыйбалардан байкоого болот [1-3]. Асыресе мындай билим берүү түрүнө батыш мамлекеттеринде эчак кадам шилтенгендиги баарына маалым. Натыйжада XIX кылымда башталган дистанттык билим берүү (негизинен курстар) жалпы билим берүү тарыхынын бир бөлүгү катары кирген. Ал учурда Европа университеттеринде *дистанттык курстар* ачыла баштаган. Виллистин (Willis) ою боюнча XIX кылымдын аягында бир катар канадалык, америкалык жана европалык университеттер дистанттык билим берүү курстарын сунушташып, өсүп келе жаткан коом улам барган сайын ага суусап турганын белгилеген [4, 9 б.].

Дистанттык билим берүүдө үйрөнүү жана үйрөтүү маселелерине байланышкан Петерстин (Peters) эмгеги жалпы билим берүү сферасынын көңүлүн бурбай койбойт. Анда дистанттык билим берүүдө окуу процесстерин көзөмөлдөө, байкоо жана баалоо максатында аларды ишке киргизүүнү каалаган адам өзгөчө кыйынчылыктарга туш болоору нормалдуу процесс катары кабылдоо керектигин билдирет [5]. Мында анын ою боюнча мугалимдер менен студенттер бири-бирине жакын эмес, бирок алыста туруу менен окуу процесси аркылуу байланышта болушат. Бул дистанттык билим анчалык деле маанисиз болуп көрүнүшү мүмкүн, бирок азыркы технология өнүккөн заманда билим берүүдө бара-бара өз ордун табаары жана көз жаздымда калтыруу мүмкүн эмес болгон билим алуу жана билим берүү түрү катары кабыл алуу керек.

Пандемияга чейин Кыргызстанда дистанттык билим берүү: Кыргызстан эгемендүүлүгүн алганга чейинки мезгилде сырттан окуу (*заочное образование- correspondence study*) эмгек менен айкалыштырылып келинген. Бирок Кыргызстанда советтик мезгилдеги сырттан окуу менен кийинчерээк бара-бара технологиянын өнүгүшүнүн натыйжасында кирген дистанттык билим берүүнү чаташтыргандар, экөөнү бир билим берүү формасы катары карагандар бүгүнкү күнгө чейин уланып келди. Мындай түшүнүктүн толугу менен жок болушуна пандемиядан улам окутула баштаган онлайн себеп болду. Ошентсе да өз мезгилинде сырттан окуу курстарынын өнүгүшү дистанттык билим берүүгө жол ачты. Виллистин (Willis) оюна караганда дистанттык билимдин тамыры/башаты университеттердеги сырттан окуу курстарында жатат [6, 5-б.].

Билим берүү системасында акыркы изилдөөлөр боюнча постсоветтик Кыргызстанда советтик доордогудай эле билим берүүдө «көзөмөлдүн», «нормалдаштыруунун» жана «стандартташтыруунун» уланганы педагогика тармагында айтылып келет. Натыйжада алардын ою боюнча жаш муундар азыр деле тилекке каршы чындыктан узак, мифтер ичинде тарбияланышып келет [7, 162- б.]. Бирок бул көрүнүш интернет технологияларынын өнүгүшүнүн натыйжасында билим берүү пандемиядан улам убактында толугу менен онлайн форматка өткөн чакта да студенттер, атүгүл мектеп окуучулары чындыктан алыс болгон мифтер менен субор-

динацияны сактай алышпай калганы чындык.

Орто Азиядагы мамлекеттердин бири катары Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине таандык, билим берүүдө мамлекеттин саясатына таянган 2003-жылы чыккан мыйзамда дистанттык билим берүүгө мүмкүн экендиги жана билим берүүнү санариптештирүү туралуу маалымат (берене) бар. Аталган мыйзамдын жалпы жобосунда кездешкен беренедө, *“дистанциялык билим берүү технологиялары - негизинен маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялар каражаттарын колдонуп, окуп жаткандар менен педагогикалык кызматкердин кыйыр же толук эмес кыйыр түрдө өз ара иш жүргүзүүсү аркылуу ишке ашырылуучу билим берүү технологиялары болуп саналат”* деген ачыктоо кездешет. Натыйжада билим берүүнү санариптештирүү замандын, учурдун талабы экенин анын 2003-жылы чыккан законунда орун алганынан байкоого болот. Ал эми кыйыр жана толук эмес кыйыр деп аталган сөз айкаштары азыркы гибриддик, асинхрондук жана онлайн билим берүүнү ачыктайт.

Кыргызстанда билим берүүнүн сапатын жогорулатуу боюнча иш чараларда 2012-жылы Кыргыз Республикасынын өкмөтү Кыргыз Республикасында Билим берүү системасын өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары жөнүндө токтом кабыл алган. Ага ылайык, кесиптик окуу жайлардын материалдык-технологиялык базасын жакшыртуу, анын ичинде билим берүү процессин маалыматтык - коммуникациялык жактан колдоонун комплекстик системасын, жаңы муундагы электрондук билим берүү ресурстарын түзүү жана өнүктүрүү керектиги тууралуу атайын берене кабыл алынган.

Мамлекеттик масштабда жогорку окуу жайлардагы билим берүү сферасында онлайн окутуу маселеси 2003-жылдагы уставында каралып, санариптештирүү учурдун талабы экени белгиленгени жогоруда айтылып өттү. Ал эми пандемиядан улам күтүүсүз мындай толугу менен билим берүүнү санариптештирүүгө өтүүнүн натыйжасында Кыргыз билим берүү жана илим министрлиги Кыргыз Республикасында билим берүүнү 2021–2030-жылдарга карата өнүктүрүүнүн концепциясын иштеп чыкты [8]. Концепция онлайн билим берүүнү өздөштүрүү жана билим берүүнүн сапатын жакшыртууну максат кылган. Учурдун талабы катары акыркы жылдары Кыргызстандагы жогорку окуу жайларында санариптештирүү маселеси туурасында илимий макалалар арбын жазыла баштады [9-13]. Мындан тышкары билим берүүнү санариптештирүү туурасында четтик булактарын да маалымат алуу казынасы катары кароого болот.

Пандемияда Кыргызстанда онлайн билим берүүнүн маселелери: Пандемиядан улам билим берүү жана билим алууда онлайн форматка өтүүдө кандай маселелер жаралганын жана кандай алдыга кадам шилтөөлөр болгонун анализдөө учурдун талабы. Мисалы Кыргызстанда онлайн билимге психологиялык жана финансылык жактан мамлекет да үй-бүлө да атүгүл студент жана мугалим да даяр эмес болгон. Студенттер онлайн билим алууда буга чейин колунда кайсы гаджет болсо ошол аркылуу билимин улантышты. Анткени пандемия окуучуларга жаңы гаджет сатып алмак түгүл социалдык жашоосунда көйгөйлөрдү жаратты. Коомчулукта көптөгөн кесиптерде өз жанын багуу иши начардады. Бир үй-бүлөдөгү сапаттуураак болгон чөнтөк телефон бир эле ошол чөнтөк телефондун ээси студентке эле эмес анын бир туугандарынын мектептеги билимин онлайн алуусунда да окуу куралы катары кызмат кылганын айта кетүү керек. Пандемиядан улам студенттердин кичи мекенине кайтып, ата-энеси менен чогуу жашап, окуусун улантуусу алардын үй иштери менен алек болуусунан жана китепканада иштөөдөн куру жалак калуусунун натыйжасында кээ бир студенттердин окууга болгон жөндөмү жана психологиялык абалы стабилдешпегенин айта кетүү керек.

Тоолуу Кыргызстандын аймактарынын баарында интернет жакшы тартабы? Кыргызстандын географиялык өзгөчөлүгүнөн улам болжол менен жеринин жетимиш пайызын бийик тоолор түзгөндүктөн жана көпчүлүк бөлүгү деңиз деңгээлинен 1500 метр бийиктикте болгондугуна байланыштуу дале болсо кээ бир аймактарда интернеттин тартпашы да онлайн билим берүүнүн өзүнчө бир маселеси болуп саналат. Натыйжада интернеттин иштешинде аймактык өзгөчөлүктөр чоң роль ойногонун студенттердин онлайн сабакка катышуу-жетишүүсүндө байкалган маселелерден байкоого болот. Буга байланышкан Кыргыз Республикасындагы интернет чөйрөсүн баалоо изилдөөлөрүнүн жыйынтыгында Кыргыз Республикасында деңизге

чыгууга мүмкүнчүлүктүн жоктугун эске алганда, анын географиялык жайгашуусу белгилүү бир кыйынчылыктарды жаратса дагы, заманбап технологияларды, мамлекеттик саясатты жана жөнгө салуучу чараларды колдонуп, өлкөдө интернетке жеткиликтүүлүктүн жогорку деңгээлин камсыз кылуу максаты көздөлүп келет.

Кыргызстанда “Акнет”, “Мегалайн”, “О”, “Билайн”, “Мегаком” жана башка интернет булактары иштейт. Алардын ичинен үч компания (“О”, билайн жана мегаком), тагыраак айтканда мобилдик аппарат онлайн билим берүүдө жана алууда кызмат кылат. Мамлекет же билим берүү министрлиги “О” компаниясы менен келишим түзүп, бир эле жогорку окуу жайларда эмес мектептерге да 60 пакет бекер алуу мүмкүнчүлүгүн түзүп берген.

Жалпысынан алып караганда жаңы пандемия башталган кезде студенттер эле эмес кээ бир мугалимдер да технологияны колдоно албай же түшүнбөй калгандар арбын болду. Бир жылдын ичинде онлайн билим берүү жана алуу алда канча ылдамдык менен өнүктү. Ошентсе да студенттер өз алдынча онлайн сунум жасоого адаптация боло башташты. Алар мындай билим алууну замандын талабы экенин сезишти.

Онлайн билим алуунун пайдалары кайсылар? Билим берүү сферасындагылардын көпчүлүгү онлайн билим алуунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар үчүн пайдалуу экенине кошулат. Бара-бара технологиянын өнүгүүсүнүн натыйжасында жогорку окуу жайлар толугу менен онлайн форматка өтөөрү учурдун талабы сыяктанат. Студенттердин өз кесибине байланышкан интернеттеги онлайн курстардан, ютубдан көптөгөн маалыматтар менен сугарылып жаткандыктары да пандемия учурунда байкалды. Ошону менен бирге жакындарынын жанында болуу, жоопкерчиликти артканы жана өз алдынча да маалымат алып, убакытты туура бөлүштүрүүнү өздөштүргөндөрүн мисал келтирүүгө болот. Ар бир студент интернетти жана программаларды кантип колдонуу керек экендигин өздөштүрүп алышканын жана алар үчүн пайдалуу сайттардан маалыматтарды алуу мүмкүнчүлүгүнүн болгонун билдиришкен. Мындай билим алуу аркылуу коронавирус оорусу менен ооруп калуу мүмкүнчүлүгүн азайтуу үчүн аракеттин болгонун, оффлайнда жашаган квартирасына да иштеп акча таап ошону менен бирге окуп да жүргөндүктөн, эми болсо убакыттын кенендиги жана интернет ресурстарын талдай алгандыктарын белгилешет. Онлайн тренинг, вебинарларга катыша алуу мүмкүнчүлүктөрү да бар экени көңүлдү бурат. Студенттер үчүн чыгаша аз болгонун, убакыт көп болгонун, өтүлгөн сабактын видеосун кайра көрө алуу мүмкүнчүлүгү онлайн билим алуунун позитивдүү тараптарына кирет. Мындан сырткары кооптуу кырдаалга карабастан билим алуунун үзгүлтүксүз студенттерде улантылуусу көңүлдү бурбай койбойт. Университетке барганга кеткен убакыт үнөмдөлгөнүн, финансылык жактан жеңилдик, жол кире, тамак аш, кийим-кече жана башкаларга сарптоо болбогондугу. Интернет жана компьютер менен иштөөнү мыкты деңгээлде үйрөнүү. Убакытты туура пайдаланууну үйрөнүү. Ден-соолукка кам көрүү жана технология менен иштөөнү үйрөнүү сымал маселелерди тизмектөөгө болот.

Университет тарабынан интернет төлөмү каржыланганы алар үчүн финансылык жактан көп каржыга түртпөгөндүгүн тастыктоодо. Ал эми оффлайн билим алууда жол киреге, квартирага, тамак-ашка жана кийим-кечеге кеткен акчага салыштырганда бир кыйла жеңилдиктер болгонун эсептешкен. Студенттерди онлайн билим алуу, өз алдынча окууга, убакытты камчылоого түрткөн. Ошону менен биргеликте онлайн билим алууда эч кандай чек жок экенин сезишкен. Эң башта онлайн окууда дүйнөлүк китепканаларга мүмкүнчүлүк болбогонун же акча төлөө керектиги болсо, эми онлайн окууда авантаждын көбөйгөнүн билдиришкен.

Студент, ата-эне жана мугалимдердин көз карашында онлайн билим алуунун кандай негативдүү жактары бар? Студенттер онлайн мезгилинде өздөрүнүн ата-энелеринин жанына, туулуп өскөн жерине барып окуп жаткандыктан элеттик аймактарда үй тиричилиги жана үй иштери абдан көп болгондуктан сабактарга даярданууга убакыт тартыш болгонун белгилешет. Экинчи тарабынан кээ бир студенттердин жообуна караганда онлайн билим алуу аларды жалкоолукка алып барганын жазышкан. Ошону менен бирге китепканаларга бара албагандыктары, ал эми онлайн китептерди окууда көпчүлүгүнүн төлөмдөн кийин окууга мүмкүн экендиги маселе жараткан. Студенттердин ден-соолугуна да зыян келтиргенин, көп убакыт телефон менен алек болуп калуудан улам көз көрүү маселелери жаралганын айтышкан. Он-

лайн билим алган мезгилден тарта студенттердин көпчүлүгү ишке кирип алганы да тастыкталды. Кээ бир студенттердин пандемиянын таасири жана изоляциялануунун натыйжасында депрессияга киргендер да болгонун сурамжылоодогу жооптордон байкоого болот. Мындай абал алардын онлайн билим алуусуна да өз терс таасирин тийгизбей койгон эмес. Көптөгөн студенттер өз алдынча иштей албай, убакытты өз алдынча камчылай албай жоопкерчиликтеринин азайганын жазышкан. Онлайндан улам сабакка болгон кунт коюунун –концентрациянын азайганын билдиришкен. Жалкоолук, кайдыгерлик, жоопкерчиликсиздик, билимге болгон кызыгуу жоголгонун билдиргендер да бар. Анткени убактыларынын көбү телефон менен алек болуп ыксыз маалыматтар менен күн өткөнүн билдиргендер да жок эмес. Ал эми билимдин сапаты тууралуу болсо оффлайнды колдоолорунун себептери катары мугалим менен түз баарлашуу, ой бөлүнбөөрүн, сабакты жакшы түшүнөөрүн, пикир алышуу, талкуулоо жакшы жүрөрүн билдиришкен. Онлайнда мугалим менен бетме-бет сүйлөшүү мүмкүн эместигин, убакыттын тардыгын айтышкан. Социалдашуу жокко эсе жана практикалык сабактар начардап кеткени тастыкталган. Телефон эң көп онлайн билим алууда колдонулгандыктан тигиле кичинекей гаджетти тиктөө бара-бара көздүн талуусуна алып келиши, натыйжада көрүүнүн начардоосуна түрткү болгонун да мисал катары айта кетүү керек. Социалдык байланыштан артта калуу жана кээ бир жөндөмдөрдү жоготуп алуу (эл алдында сүйлөө, ойду толук түшүндүрүү, мамиле түзүү) же куру жалак кала башташы да көңүлдү бурат. Алган билимди практикада бышыктоого ыңгайсыз болгону, кыймылдын азаюусу, окууга болгон кызыгуунун да азаюусу мугалимдин онлайн билим берүүдөгү методикасына да түздөн-түз байланышкан. Чакан телефон мугалимдин берген тапшырмаларына, pdf терге толуп кеткендиги да алар үчүн өкүнүчтүү көрүнүш катары кабыл алынат.

Онлайн билим алууда бир жылдын ичинде кандай өзгөрүүлөр болду? Билим алуу онлайн форматка өткөндөн бери интернетте онлайн курстардын саны көбөйдү. Студенттердин компьютердик билим денгээли өстү. Онлайн окууда студенттин өз алдынча иштөөсү жакшырды. Онлайн окуу учурунда технология менен иштөө жөндөмдүүлүгү өстү, дистанттык курстар, семинар, вебинарларга активдүү катыша башташты. Билим алуу үчүн жаңы платформаларды өздөштүрүштү. Өз алдынча окуу аркылуу да көп нерселерди өздөштүрүүгө боло турганын андашты.

Онлайн билим алуу үйрөнүүчүнүн жашына, жынысына, мүмкүнчүлүктөрүнө, жашаган аймагына карабастан билим алуусуна шарт түздү. Атүгүл убакыт коротуп окуу жайга барып отурбастан каалаган жеринде каалаган убактысында технологиянын жардамы менен көптөгөн өзүнө керектүү маалыматты ала алат. Жогоруда да баяндалгандай онлайн билим алууда интернет платформалары чоң роль ойноду. Алардын арасында Moodle платформасы көп жагынан артыкчылыгы менен айырмаланып турат. Ошентсе да интернет ресурстарын пайдаланууда студенттер буга чейинки өз ара баарлашууда пайдаланган социалдык тармак жолдорун да билимге жумшашат. Аларга Whatsapp, Facebook сымал социалдык тармактар мисал боло алат. Алар билим алууда аз да болсо билим алуунун куралы катары роль ойноп келүүдө. Мындай кырдаалдарга карабастан өлкөдөгү пандемиядан улам университетте билим берүү кырдаалга жараша стабилдүүлүгүн жоготту. Абал бир аз жакшырган чакта оффлайнга, эски салттуу билим берүүгө өтүлүүдө. Бирок бул абал көпкө созулбай кайра эле онлайн билим берүү процесине кайрылууда. Мындай көрүнүш жана абалдын стабилдешпөөсү да студенттердин онлайн билим алууга адаптация болушуна тоскоолдук жаратууда.

Пандемия шартында Кыргызстанда жогорку окуу жайларда билим берүүнүн маселелери бардык өлкөлөрдө болгондой эле студенттин психологиялык даяр эместиги, артынан социалдык абалдын таасири тийгизгенин айта кетүү керек. Бирок Кыргызстандын башка мамлекеттерден айырмачылыгы анын географиялык өзгөчөлүктөрү да өнүгүшүнө терс таасир тийгизгени чындык. Ошого карабастан онлайн билим алуу студенттердин өз алдынча иштөөсүнө шарт түздү. Студентке болгон ишеним артты. Бардык жоопкерчилик жана изденүү аларга артылды. Ар бир студент убакытты туура пайдаланууну пландай баштады. Алар үчүн убакыт үнөмдүү боло баштады. Сабактан сырткары интернет ресурстарынын көп болуусунан улам IT сымал технологияларды жана өздөрүнүн жан дүйнөсүнө жакын болгон жөндөмдүүлүктөргө байла-

нышкан интернет курстарга катыша башташканы белгилүү болду. Атүгүл өзүнүн алган сабактарын дагы бекемдөөдө интернет булактарындагы маалыматтарды да өз алдынча өздөштүрө башташты. Бул абал бир теманы же маселени өздөштүрүүдө вариативдүүлүккө алып барды. Бул бир эле студенттерге эмес, мугалимдерди да жаңы изденүүлөргө, жаңы методикаларды өздөштүрүүгө түрттү. Буга карабастан студенттерде социалдашуу маселеси пассивдеше баштаганын да айтууга болот. Ошентсе да муну пандемия шартындагы бир өзгөчөлүк катары кароого болот. Экинчи жагынан орток сабактарды алган студенттердин көбүнө биринчи курстар болгондуктан дале онлайн билим алууда кээ бир социалдык тармактарды (Whatsapp) сабактары үчүн активдүү колдонуп келе жатканын баамдоого болот.

Онлайн билим алуу студенттерди өз алдынча иштөөгө, маалыматттуулукта негизги билим алуучу объект катары биринчи орунга чыкты. Студент азыркы замандын талабына ылайык өзүнүн кесибине ээ болуп чыгууда интернет булактарын да эркин өздөштүрүп алуусуна дагы да кенен жагдайлар түзүлдү. Айрыкча Кыргызстанда жогорку окуу жайларда билим алууда студент үчүн биринчи планда турган мугалим болсо, онлайн билим алууда студент билим алуунун негизги объектисине айланды. Маалымат берүүчү мугалим менен кошо интернет ресурстары да негизги ролду ойной баштады.

Жыйынтыктар:

1. Онлайн билим берүү жана алуу азыркы учурдун талабы болгондуктан эртеби кечпи мындай жолдо билим алууга өтүлмөк. Пандемиядан улам шашылыш кирип келген мындай билим берүү усулу пандемия токтогон кезде да өзүнүн актуалдуулугун жоготкон жок. Мындан улам студент да мугалим да-жалпы эле билим сферасындагы адамдар өздөрүн мындай жолдо тынымсыз өнүктүрүп туруусу зарылчылык болуп эсептелет. Бара-бара салттуу билим берүү өзүнүн күчүн жогото баштайт да онлайн билим берүүнүн күчү арта баштайт. Атүгүл жалпы коомдук үчүн китеп окуунун ордуна аудиокитептер алдыга чыгып, замандын талабы катары өз ордун маалыматтуу болууда табары анык;

2. Онлайн билим алуунун натыйжасында кээ бир адистиктер тарых сахнасынан чыга башташы да учурдун көрсөтүп жаткан жагдайы. Анткени интернеттин жашообузга сүнгүп кириши менен университеттердеги кээ бир адистиктер өзүнүн ордун жогото баштаары жана анын ордуна өз алдынча үйрөнүү менен роботтоштуруу келерин изилдөөлөр көрсөтүүдө. Онлайн билимдин кемчиликтерин көрө алгандыгыбыз жана аны кантип иретке келтирүүгө болоору бир эле студент же мугалимге байланышкан маселе эмес. Бул жалпы мамлекеттин билим берүү маселеси болуп эсептелет. Атүгүл дүйнө жүзүнүн онлайн билим алуудагы тажрыйбаларын бири-бири менен бөлүшүү заманы да келип жетти. Ал эми Кыргызстандагы жогорку окуу жайларына келгенде университеттерге билим берүү министрлиги автономдукту берүүсү учурдун зарылчылыгы. Болбосо студенттер өз алдынча маалыматтуулукка умтулуунун натыйжасында дүйнөлүк аренадагы сапаттуу жогорку окуу жайларынан онлайн билим алуусу ишке аша баштайт. Натыйжада бара-бара дүйнөлүк аренадагы эң мыкты университеттерде билим алуу мүмкүнчүлүгү онлайн аркылуу дагы да жеңилдетилип, шарттар толугу менен түзүлө баштайт да өлкө аргасыз жогорку окуу жайларга автономдукту берүү мажбурдугунда калат;

3. Кыргызстандагы студенттер арасындагы болгон жана болуп жаткан социалдык, психологиялык жана географиялык көйгөйлөр мамлекеттик масштабда чечилиши керек болгон абалдар катары кабылдоого болот. Буга карабастан пандемия бир эле окуу жайда билим алууда онлайн форматка өтүлүшү менен чектелбестен тил, дин таануу, психология, токуу, тигүү, сүрөт тартуу, тез окуу курстарынын көбөйүшүнө өбөлгө түздү. Мындай көрүнүштөр батышта, өнүккөн өлкөлөрдө кадыресе эле көрүнүш болсо, Кыргызстандын мисалында муну мүчүлүштүктөрдү эске албаганда жетишкендик катары кабылдоого болот.

Адабияттар тизмеси:

1. **Keegan, D.** Foundations of Distance Education [Текст] / D. Keegan. - London, 1990.- 240 p.
2. **Willis, B.** Distance Education: A Practical Guide [Текст] / B. Willis.- Intl Society for Technology in educ., 1993.-138 p.
3. **Mason, R.** Globalising education: Trends and applications [Текст] / R. Mason.-London, 1998.-184 p.

4. Willis, B. (Ed.) Distance Education: strategies and tools. Educational Technology [Текст] / B. Willis. - Educational Technology Publications, 1994. - 334 p.
5. Peters, O. Learning and Teaching in Distance Education: Analyses and Interpretations from an International Perspective Open and distance learning series [Текст] / O. Peters. - London, 1998. - 268 p.
6. Willis, B. Distance Education: strategies and tools (Englewood Cliffs, NJ, Educational Technology) [Текст] / B. Willis. - Printed in The United States of America, 1994. - 305 p.
7. Бообекова, К.С. Кыргыз Республикасындагы билим берүүдөгү проблемалардын терс метафораларда чагылдырылышы [Текст] / К.С. Бообекова, К.З. Эшенкулова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУМУ, 2021. - № 3 (72). - С. 158-170.
8. <http://kao.kg/wp-content/uploads/2021/04>
9. Jumabaeva, S. Kirgizistan'da hibrit eğitim uygulaması [Текст] / [S. Jumabaeva, A. Sait k., K. Baryktabasov, R. Ismailova] // Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi). - Konya, 2020. - 4(1). - С. 23-30.
10. Muhametjanova, G. Students' Level of Readiness to Use Social Media as Educational Tool in Kyrgyz Republic [Текст] / G. Muhametjanova, R. Ismailova // Journal of Educational Multimedia and Hypermedia. - Konya, 2019. - 28(3). - С. 331-352.
11. Nurakun k., Z. Learning management system implementation: a case study in the Kyrgyz Republic [Текст] / Z. Nurakun k., R. Ismailova, H. Düндar // Interactive Learning Environments. - Digital library, 2018. - 26(8). - С. 1010-1022.
12. Таштанбекова, Т.Т. Использование метода стартового эксперимента в развитии самообучения учащихся [Текст] / Т.Т. Таштанбекова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2020. - №3. - С. 92 – 98.
13. Исаков, Т.Э. Форматы и методы ведения процесса обучения в образовательной системе [Текст] / Т.Э. Исаков, А.А. Атабаев, М.Т. Исакова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУМУ, 2021. - №2. - С. 131 – 137.
14. Исаков, Т.Э. Вопросы организации образовательных процессов в условиях пандемии covid-19 [Текст] / Т.Э. Исаков, А.А. Атабаев // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУМУ, 2021. - №2. - С. 131 – 143.

DOI:10.54834/16945220_2022_2_135

Поступила в редакцию 15. 05. 2022 г.

УДК: 372.851

*Сооронбаева К.А.**преп. Ошского государственного университета, Кыргызская Республика**Авазова Э.Т.**преп. Ошского государственного университета, Кыргызская Республика**Токтобаева Г.Т.**ст. преп. Ошского технологического университета им. М.Адышева,**Кыргызская Республика*

КЕЙС-МЕТОД – ОКУУ НАТЫЙЖАЛАРЫНА ЖЕТКИРҮҮЧҮ ЭФФЕКТИВДҮҮ БИЛИМ БЕРҮҮ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Бул жумушта изилдөөнүн предмети катары жалпы билим берүүдө кейс технологияларын колдонуунун учурдагы абалы каралды. Изилдөө математиканы окутууда кейс технологияларын колдонуу аркылуу окуучуларда мамлекеттик билим берүү стандарттарында көрсөтүлгөн компетенттүүлүктөрдүн жана окутуудан күтүлүүчү натыйжалардын калыптануу деңгээлин аныктоо максатында жүргүзүлдү. Изилдөө ишинде байкоо, анализ, синтез, индукция, салыштыруу жана жалпылоо илимий усулдары колдонулду. Алынган жыйынтыктар орто мектепте математика предметин окутуу процессин жакшыртууга, окутуунун колдонмо жана практикалык багытын күчөтүү, турмуштук маанилүү көндүмдөрдү максаттуу түрдө калыптандыруу сыяктуу математикалык билим берүүнүн принциптерин ийгиликтүү ишке ашырууга өбөлгө түзөт. Кейс тапшырмалардын классикалык тапшырмалардан айырмачылыгы, максаттары, кейс тапшырмаларды аткаруу аркылуу окуучулар ээ болуучу көндүмдөр көрсөтүлдү. Орто мектепте математиканы окутууда кейстерге карата мисал келтирилип, кейс менен иштөөнүн ар бир этабында калыптануучу негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр жана математика боюнча окутуудан күтүлүүчү натыйжалар аныкталды. Бул изилдөө боюнча материалдар орто мектептин математика мугалимдери үчүн сабак өтүүдө колдонууга сунушталат.

Негизги сөздөр: математиканы окутуу; кейс-метод; кейс технологиясы; кейс тапшырма; кыр-